

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
Кафедра водних біоресурсів та аквакультури

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної
роботи

Майя НІКОЛАЄВА
20__

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ РИБНИЦТВА

Рівень вищої освіти: *Другий (магістерський)*

Галузь знань: *20 Аграрні науки та продовольство*

Спеціальність: *207 Водні біоресурси та аквакультура*

Освітньо-професійна програма: *Охорона, відтворення та раціональне використання гідробіоресурсів*

Робоча програма навчальної дисципліни «Економічна діяльність підприємств рибництва», Одеса: ОНУ, 2024, с.15

Розробники: Сербов М. Г, д.е.н., професор, кафедри водних біоресурсів та аквакультури ОНУ імені І.І. Мечникова

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри водних біоресурсів та аквакультури

Протокол № 2 від « 06 » 09 2024 р.
Завідувач кафедри _____ (Марина БУРГАЗ)
(підпис) (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП «Охорона, відтворення та раціональне використання гідробіоресурсів» _____ (Марина БУРГАЗ)
(підпис) (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету гідрометеорології і екології

Протокол № 1 від « 13 » 09 2024 р.
Голова НМК _____ (Ангеліна ЧУГАЙ)
(підпис) (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри водних біоресурсів та аквакультури

Протокол № _____ від « _____ » 20 _____ р.
Завідувач кафедри _____ (Марина БУРГАЗ)
(підпис) (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри водних біоресурсів та аквакультури

Протокол № _____ від « _____ » 20 _____ р.
Завідувач кафедри _____ (Марина БУРГАЗ)
(підпис) (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри водних біоресурсів та аквакультури

Протокол № _____ від « _____ » 20 _____ р.
Завідувач кафедри _____ (Марина БУРГАЗ)
(підпис) (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри водних біоресурсів та аквакультури

Протокол № _____ від « _____ » 20 _____ р.
Завідувач кафедри _____ (Марина БУРГАЗ)
(підпис) (ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

1 Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: 60/60 кредитів – 2/2 годин – 60/60 залікових модулів – 2	Галузь знань <u>20 «Аграрні науки та продовольство»</u> (шифр і назва) Спеціальність 207 <u>Водні біоресурси та аквакультура</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: <i>Другий (магістерський)</i>	Обов'язкова дисципліна	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		1-й	1-й
		<i>Лекції</i>	
		16 год.	2 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		14 год.	4 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		<i>Самостійна робота</i>	
		30 год.	54 год.
		Форма підсумкового контролю: залік/залік	

2 Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Важливою метою курсу є набуття студентами цілісної і логічно-послідовної системи знань щодо основ організації бізнесу підприємств рибництва та методики аналізу ефективної діяльності підприємств рибництва за умов ринкового механізму господарювання.

Завдання

- Засвоєння методик та методів створення підприємств рибництва
- Розуміння структури підприємств;
- Засвоєння методик ведення економічної діяльності підприємств;
- підвищення загальноосвітнього і культурного рівня студентів;
- розвиток вмінь здійснювати технологічні процеси, забезпечення інформаційними і фінансовими ресурсами

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

K09. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі водних біоресурсів та аквакультури у широких або мультидисциплінарних контекстах

K16. Здатність організовувати підприємницьку діяльність та забезпечувати економічну ефективність у рибницьких господарствах.

Програмні результати навчання (ПРН):

P 05.Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти з проблем водних біоресурсів та аквакультури та дотичні до неї міждисциплінарні проекти з урахуванням виробничих, правових, економічних та екологічних аспектів.

P 08. Оцінювати та забезпечувати ефективність виробництва у сфері водних біоресурсів та аквакультури з урахуванням правових, економічних та етичних обмежень.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- 1) Ключові поняття системи організації бізнесу;
- 2) Методи і принципи організації бізнесу у рибництві;
- 3) Основні нормативні акти, щодо організації бізнесу в Україні.

вміти:

- 1) Практично використовувати нормативну документацію щодо оцінки стану економічних умов для організації бізнесу.
- 2) Самостійно складати бізнес-план рибогосподарських підприємств;
- 3) Правильно користуватися методами державного регулювання підприємницької діяльності;
- 4) Застосовувати закони функціонування ринку та поведінки споживачів і товаровиробників;
- 5) Визначати економічну ефективність бізнесу.

3 Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль ЗМ-Л1. Суть, поняття та види бізнесу. підприємництво та основні закони функціонування ринку. Державне регулювання підприємницької діяльності.

тема № 1 «Підприємство як суб'єкт господарювання.

Прогнозування, планування і державне регулювання діяльності підприємств»

Управління підприємством. Розробка і обґрунтування виробничої програми підприємства. Методологія і стадії розробки бізнес-плану.

тема № 2 «Персонал підприємства і продуктивність праці.

Основні фонди та виробнича потужність підприємства»

Синтетичний та аналітичний облік основних засобів. Облік вибуття, зношення і ремонту основних засобів. Грошові надходження підприємств та напрямки їх використання. Загальна оцінка грошових надходжень на підприємство. Нормативно-правове регулювання формування доходів і грошових надходжень підприємств.

тема № 3 «Оборотні фонди і оборотні засоби підприємства.

Фінансово-кредитні та нематеріальні ресурси підприємства»

Грошові надходження підприємств та напрямки їх використання. Нормативно-правове регулювання формування доходів і грошових надходжень підприємств. Загальна оцінка грошових надходжень на підприємство. Доходи (виручка) від реалізації продукції, робіт, послуг. Грошові надходження від фінансово-інвестиційної діяльності та інші позареалізаційні доходи. Аналіз формування і використання чистого прибутку.

Змістовний модуль ЗМ-Л2. Методи створення підприємств. Структура бізнес-плану, його суть і значення.

тема № 4 «Якість продукції та економічна ефективність її підвищення. Оплата праці на підприємстві»

Розміри, порядок нарахування і виплати заробітної плати які регулюються чинним законодавством України, відповідними Указами і постановами, галузевими інструкціями.

тема № 5 «Собівартість продукції підприємства. Фінансово-економічні результати і ефективність діяльності підприємства»

Ціни і ціноутворення в ринкових умовах.

тема № 6 «Оподаткування підприємств, суть та види податків.

Реструктуризація і санація підприємств»

Порядок використання коштів державного бюджету для надання підтримки фермерським господарствам. Загальна характеристика засад співпраці бізнесу і держави.

Тема №7 «Фінансова підтримка фермерських господарств. Особливості страхування підприємств рибництва»

Порядок використання коштів державного бюджету для надання підтримки фермерським господарствам. Загальна характеристика засад співпраці бізнесу і держави. Страхування сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції. Визначення збитку у разі настання страхового випадку при страхуванні сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції.

4 Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Суть, поняття та види бізнесу. підприємництво та основні закони функціонування ринку. Державне регулювання підприємницької діяльності.										
Тема 1. Підприємство як суб'єкт господарювання. Прогнозування, планування і державне регулювання діяльності підприємств[1,2]	8	2	2	-	4	8,5	0,25	0,25	-	8
Тема 2. Персонал підприємства і продуктивність праці. Основні фонди та виробнича потужність підприємства[1,2]	8	2	2	-	4	8,5	0,25	0,25	-	8
Тема 3. Персонал підприємства і продуктивність праці. Основні фонди та виробнича потужність підприємства[1,2]	10	4	2	-	4	8,5	0,25	0,25	-	8
Разом за змістовим модулем 1	26	6	6	-	12	25,5	0,75	0,75	-	24
Змістовий модуль 2. Методи створення підприємств. Структура бізнес-плану, його суть і значення.										
Тема 4. Якість продукції та економічна ефективність її підвищення. Оплата праці на підприємстві[1,2]	8	2	2	-	4	8,75	0,25	1	-	7,5
Тема 5. Собівартість продукції підприємства. Фінансово-економічні результати і ефективність діяльності підприємства[1,2]	8	2	2	-	4	8,75	0,25	1	-	7,5
Тема 6. Оподаткування підприємств, суть та види податків. Реструктуризація і санація підприємств[1,2]	8	2	2	-	4	8,75	0,25	1	-	7,5
Тема 7. Фінансова підтримка фермерських господарств. Особливості страхування підприємств рибництва[1,2]	10	2	2	-	6	8,25	0,5	0,25	-	7,5
Разом за змістовим модулем 2	34	8	8	-	18	34,5	1,25	3,25	-	30
Разом за змістовими модулями 1 та 2	60	16	14	-	30	60	2	4	-	54
Усього годин	60	16	14	-	30	60	2	4	-	54

Види роботи:

[1]– опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;

[2]– опрацювання практичних робіт, додаткового матеріалу.

5 Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

6 7 Теми практичних занять.

Назви тем	Кількість годин ден./заочн.
Змістовий модуль 1. Суть, поняття та види бізнесу. підприємництво та основні закони функціонування ринку. Державне регулювання підприємницької діяльності.	
Тема 1. Підприємство як суб'єкт господарювання. Прогнозування, планування і державне регулювання діяльності підприємств[1,2] ПР 1 Формування фінансів рибогосподарського підприємства[2]	2/0,25
Тема 2. Персонал підприємства і продуктивність праці. Основні фонди та виробнича потужність підприємства[1,2] ПР 2 Організація грошових розрахунків підприємства[2]	2/0,25
Тема 3. Персонал підприємства і продуктивність праці. Основні фонди та виробнича потужність підприємства[1,2] ПР 3 Суть та види податків[2]	2/0,25
Разом за змістовим модулем 1	6/0,75
Змістовий модуль 2. Методи створення підприємств. Структура бізнес-плану, його суть і значення	
Тема 4. Якість продукції та економічна ефективність її підвищення. Оплати праці на підприємстві[1,2] ПР 4 Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників у разі застосування фіксованого сільськогосподарського податку[2]	2/1
Тема 5. Собівартість продукції підприємства. Фінансово-економічні результати і ефективність діяльності підприємства[1,2] ПР 5 Методичні вказівки до розробки бізнес-плану[2]	2/1
Тема 6. Оподаткування підприємств, суть та види податків. Реструктуризація санація підприємств[1,2] ПР 6 Особливості страхування сільськогосподарських підприємств[2]	2/1
Тема 7. Фінансова підтримка фермерських господарств. Особливості страхування підприємств рибництва[1,2] ПР 7 Сутність і методи обчислення рентабельності[2]	2/0,25
Разом за змістовим модулем 2	8/2,25
Разом за змістовими модулями 1 та 2	14/4
Усього годин	14/4

Види роботи:

- [1] – опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;
- [2] – опрацювання практичних робіт, додаткового матеріалу.

8 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ден./заочн.
	Змістовий модуль 1. Суть, поняття та види бізнесу. підприємництво та основні закони функціонування ринку. Державне регулювання підприємницької діяльності.	
1	Тема 1. Підприємство як суб'єкт господарювання. Прогнозування, планування і державне регулювання діяльності підприємств <i>Підготовка до лекційних та практичних занять</i>	4/8
2	Тема 2. Персонал підприємства і продуктивність праці. Основні фонди та виробнича потужність підприємства <i>Підготовка до лекційних та практичних занять</i>	4/8
3	Тема 3. Персонал підприємства і продуктивність праці. Основні фонди та виробнича потужність підприємства <i>Підготовка до лекційних та практичних занять</i>	4/8
	Разом у змістовому модулі 1	12/24
	Змістовий модуль 2. Методи створення підприємств. Структура бізнес-плану, його суть і значення	
4	Тема 4. Якість продукції та економічна ефективність її підвищення. Оплата праці на підприємстві <i>Підготовка до лекційних та практичних занять</i>	4/7,5
5	Тема 5. Собівартість продукції підприємства. Фінансово-економічні результати і ефективність діяльності підприємства <i>Підготовка до лекційних та практичних занять</i>	4/7,5
6	Тема 6. Оподаткування підприємств, суть та види податків. Реструктуризація і санація підприємств <i>Підготовка до лекційних та практичних занять</i>	4/7,5
	Тема 7. Фінансова підтримка фермерських господарств. Особливості страхування підприємств рибництва <i>Підготовка до лекційних та практичних занять</i>	6/7,5
	Разом у змістовому модулі 2	18/30
	Разом за змістовими модулями 1 та 2	30/54
	Разом за дисципліну	30/54

9 Методи навчання

У ході читання дисципліни використовуються методи навчання, які притаманні системі вищої академічної освіти. Серед них найтрадиційнішим залишається *пояснювально- ілюстративний метод*, у межах якого викладач допомагає студентам здобути знання завдяки аудиторній роботі. Вона поділяється на дві складові – засвоєння теоретичного матеріалу під час прослуховування лекцій, у тому числі використовуючи карти та практичних занять, на яких студенти репродукують отримані знання і демонструють вміння засвоїти матеріал, запропонований викладачем для самостійного опрацювання.

Окрім вищевикладеного методу, використовується *дослідницький метод*, який передбачає організацію активного пошуку розв'язання

висунутих пізнавальних завдань, аналізуючи відео- фотоматеріали й роблячи самостійні висновки.

10 Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Протягом засвоєння навчальної дисципліни студенти мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи. Вони розподіляються, а потім сумуються.

Критерії оцінювання результатів навчання. Критерій оцінювання – це ознака, на основі якої проводиться оцінювання будь-чого і яка є мірою оцінки. Критерії оцінювання визначаються за допомогою якісних показників та ознак, що демонструють рівень сформованості навчальних досягнень здобувачів вищої освіти і трансформуються в оцінку згідно затвердженої шкали. Результати академічної успішності студентів виставляються у вигляді оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС.

У таблиці нижче наведено загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно 90 - 100	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано викладає під час усних виступів; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань.	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми, вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуального завдання при виконанні самостійного завдання, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому.
Добре 85 - 89	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни.	Виконав завдання кожної теми та поточного контролю в цілому, має стійкі навички виконання завдання.
Добре 75 - 84	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни.	Окремі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому виконав не повністю.
Задовільно 70 – 74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни Окремі завдання кожної теми контролю не виконав.
Задовільно 60 - 69	Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни.	Виконав лише окремі завдання кожної теми та контролю в цілому.

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Незадовільно з можливістю повторного складання 35 - 59	Володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; під час відповіді допускає суттєві помилки.	Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни 0-34	Не володіє навчальним матеріалом.	Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст жодної теми навчальної дисципліни, не виконав контролю.

11 Питання для підсумкового контролю

1. У чому полягає суть поняття підприємства?
2. Які ознаки має підприємстві? Які існують типи підприємств?
3. Які існують форми об'єднання підприємств?
4. Що собою являє виробнича структура підприємства?
5. Що собою являє статут підприємства?
6. Що собою являє сучасне управління підприємством?
7. Які існують типи організаційних структур управління?
8. В яких вимірниках визначається обсяг виробництва?
9. Що собою являє прогнозування діяльності підприємства?
10. Які методи відносять до методів державного регулювання підприємством?
11. У чому полягає зміст оперативно-виробничого планування ?
12. Що залежить від типу виробництва і через які системи це регулюється?
13. Які показники є основними показниками планів діяльності підприємств?
14. Які існують основні види планів на підприємствах?
15. Які існують основні методи планування на підприємствах?
16. Що собою являють оборотні фонди підприємства?
17. Які існують джерела формування оборотних коштів підприємства?
18. Як визначається норматив оборотних коштів у витратах майбутніх періодів?
19. Що собою являють грошові надходження підприємств?
20. Які існують шляхи надходження та напрямки використання грошових коштів?
21. Чим характеризується структура оборотних коштів підприємства?
22. Чим характеризується ефективність використання матеріальних ресурсів?

23. У чому полягає економічний зміст прибутку підприємства?
24. Що собою являє процес нормування оборотних коштів?
25. Як визначається норматив оборотних коштів в запасах готової продукції (Нгп)?
26. У чому полягає економічне значення оборотності?
27. Що собою являють фінансові ресурси підприємства?
28. Які існують джерела фінансування при формуванні фінансових ресурсів підприємства?
29. За якими напрямками використовуються фінансові ресурси підприємства?
30. Що належить до зовнішнього фінансування підприємства?
31. Поняття авторського права. Які об'єкти належать до нього?
32. Кредит. Види кредитів, які може використовувати підприємство?
33. Акції підприємства і їх види.
34. Конкурентоспроможність (KQ). Який вигляд має формула конкурентоспроможності?
35. Чим характеризується економічна ефективність поліпшення якості продукції?
36. Якими державними органами здійснюється державний нагляд за якістю продукції?
37. Що собою являє сертифікація продукції? Які види сертифікації існують?
38. Які вимоги висувають при стандартизації продукції?
39. В залежності від джерел інформації методи оцінки якості поділяються на?
40. На чому ґрунтуються статистичні методи оцінки якості продукції?
41. У чому полягає суть фінансової діяльності підприємства?
42. Що розуміють під резервами підвищення економічної ефективності?
43. У чому полягає проблема підвищення ефективності виробництва?
44. Показники якості продукції це?
45. Рентабельність. Які існують види рентабельності?
46. На які види поділяється система показників економічної ефективності виробництва?
47. Які основні завдання ставлять перед Українським державним фондом підтримки фермерських господарств?
48. Який існує порядок використання коштів державного бюджету для надання підтримки фермерським господарствам?
49. Яким господарствам надається фінансова підтримка?
50. У чому полягає характеристика засад співпраці бізнесу і держави?

**12 Розподіл балів, які отримують студенти
ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ**

Поточний та періодичний контроль							Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					
T1	T2	T3 КР	T4	T5	T6	T7 КР	залік	100
10	10	25 (10+15)	10	10	10	25 (10+15)		
45			55					

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль		Підсумковий контроль (залік)	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2		
45	55	100	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

13 Навчально-методичне забезпечення

1. Мультимедійні презентації.
2. Робоча програма навчальної дисципліни «Економічна діяльність підприємств рибництва». Одеса : ОНУ, 2024. с.15
3. Силабус курсу.

14. Рекомендована література

Основна

1. Тучковенко О.А. Методичні вказівки, для самостійної роботи студентів з дисципліни «Економічна діяльність підприємств рибництва». Одеса, ОДЕКУ. 2019. 35 с.
2. Плаксієнко В. Я., Камінська Т. Г., Маренич Т. Г., Скрипник С. В., Гордієнко М. І., Ільчак О. В., Ткаченко О. С., Чернецька О. В. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах: підручник. 3-тє вид., перероб. та допов В. Я. Плаксієнка. Київ: Вид-во «SBA Print». 2022. с. 508

Додаткова

1. Фесун Т. П. Рибне господарство: традиції та інновації. Вітчизняний та світовий досвід: наук.-допом. бібліогр. покажч. упоряд. Нац. ун-т харч. технол., Наук.-техн. б-ка. Київ. 2021. с. 221
2. Вдовенко Н. М., Кваша С. М., Богач Л. В., Шарило Ю. Є., Павленко М. М. Механізм забезпечення конкурентоспроможності рибальства та аквакультури України: колективна монографія. За. ред. проф. Вдовенко Н. М. К.: НУБіП України. 2019. 294 с.

15. Електронні інформаційні ресурси

http://lib.onu.edu.ua/	Бібліотека ОНУ імені І.І.Мечникова
http://www.ognb.odessa.ua/	Одеська національна наукова бібліотека
http://www.nbu.gov.ua/	Бібліотека ім. В.Вернадського
http://lib-gw.univ.kiev.ua/	Бібліотека ім. Максимовича КНУ ім.
http://eprints.library.odeku.edu.ua	Репозитарій